

- 43 *Cicero*, ramže, II, 3: Jestliže pokládá svou výchovu nikoliv za důvod chlubit se svým věděním, nýbrž za svůj životní zákon, jestliže je sám sebe poslušen a plní svoje příkazy.
- 44 *Horatius*, Umění básnické: A slova budou ochotně následovat ujasněnou věc.
- 45 *Seneca rhetor*, *Controvers.*, III, úvod: Když věci ducha zaujal, slova se jen hnou.
- 46 *Cicero*, O účelích, III, 5: Samy věci za sebou strhávají slova.
- 47 V dialogu o řečnících (*Dialogus de Oratoribus*), XIX.
- 48 *Horatius*, *Satiry*, I, 4: Básník uhlazený a vkusný, však veršového výrazu tvrdého.
- 49 *Horatius*, *Satiry*, I, 4: Poruň prvnus básně a slovo strojící na počátku postav na konec, proměňiv naruby jejich pořádek - i tak poznáš na rozplylených složkách básníka!
- 50 *Seneca*, *Listry*, XI: Více hluku než jádra.
- 51 Pokroucená a chytrácká sofismata. Výraz je vzat z *Cicero*na, *Acad.*, II, 24:
- 52 *Quintilianus*, *Institutio oratoria*, VIII, 3: ...anebo ti, kdo nepřitřpůsbují slova věcem, ale pídlí se po věcech, cizích tématu, na něž by se slova hodila.
- 53 *Seneca*, *Listry*, LIX: ...ti, kdo pro nějaké ozdobné slovo, jež se jim zalíbí, zahnou řeč k věcem, o kterých psát nehodlají.
- 54 *Lucianus epilogi*: Ten výraz se bude líbit, v němž bude úderná síla. Na tomto místě, kde Montaigne charakterizuje výraz, jáký má rád, ve skutečnosti podává skvělou definici svého vlastního stylu. Zrovna tak připadně jsme o něm na předšlé stránce zvěděli, že v pozici oceňuje především hodnoty neformální, hlavně úroveň myšlenkovou a mravní, a že velká úcta, kterou chová k reformně francouzského národního básnickví, podniknuté Plejádou, totiž Ronsardem a Du Bellaym, mu nebrání oceňovat velmi níže elegantí a vtipnou milostnost jejich žáků, dvořaních lyricků podlehutých králů z rodu Valois (*Desportes*, *Bertraux*).
- 55 *Seneca*, *Listry*, XI: Výraz, který usiluje o to, vyjádřit pravdu, má být nehledaný a prosý.
- 56 *Seneca*, *Listry*, LXXXV: Kdo jiný mluví pečlivě, ne-li ten, kdo chce mluvit ozdobně?
- 57 Neběžlí o dramatika Aristofana, nýbrž o byzantského filologa *Aristofana* z 2. století př. n. l., vykladače Homérova.
- 58 Zde Montaigne podává vlastní definici svého žánru, *essai*: nehledaná, prostá, přirozená rozprávačka, nekonstruovaná předem, nedbající pravidel technické rétoriky, řízená výhradně svobodným pohybem nelicencované osobní myšlenky a usilující o jadrnost myšlenkovou, nikoliv o kvalitu formální.
- 59 *Filologové a logofilové*: Etymologický vzato, první jsou milovníky slova, druhí citliví rozumové pravdy.

BIOGRAFICKÁ POZNÁMKA

Michel de Montaigne se narodil roku 1533 jako třetí syn panu Petru Eyquemovi de Montaigne, bohatému patriciovi, vináři, obchodníkovi a dlouholetému starostovi města Bordeaux, a jeho ženě Antoinette de Louppes, Toulousance, rodem z přístěhovných portugalských židů, vypuzených do Francie inkvizicí. Otec syny po narození poslal do vesnice Papeuss mezi dřeváre, neboť chtěl v dítěti vypěstovat odolnost a skromnost. Od šesti let do svých třinácti studuje ve slavné Guyenské koleji v Bordeaux latinu a stává se horlivým čtenářem. Chlapec v této době vyrůstá naprosto svobodně, nenuceně, volně a zpřímá, téměř jako dítě v lese a roste k pocitu, že kultura je svobodnou rozkoší, nikoliv námahou svobody. Po svobodomyšlné koleji bordeauxských humanistů následuje svobodomyšlná univerzita v Toulouse, kde Michel studuje práva a vedle nich, jak sám praví, hezké ženy. V jedenadvaceti letech mu jeho otec, právě v čele Bordeaux, opatruje místo v královské státní radě a o čtyři roky později se Michel stává radou u soudního dvora v Bordeaux samém. Čeká ho tam, hned toho roku 1558, největší událost jeho marvňho a citového života: nikoliv láska, nikoliv osihující úspěch úřední, nýbrž čtyřleté přáteleství s mužem, panem de La Boétie, kolegou v úřadě. V letech svého úředního působení, přemějí mezi rokem 1558 a 1565. Montaigne několikrát navštívil královský dvůr a Paříž. V roce 1565 se jako dvaatřicetiletý oženil, či dal se otcem oženit s bohatou dědičkou z vlastních společenských kruhů - ženou byla výbornou hospodářkou, které mohl svěřit správu statku, k níž se sám nehodil, a nechal o knihy. Z dětí otec přežila jediná dcera Elenora, řada jich zemřela hned v kolébce nebo v útlém věku. Roku 1568 umřel Montaignův otec a syn se stává univerzálním dědicem s povinností vybavit sourozence. O dva roky později, v létě 1570, sedmaricetiletý, se vzdává své funkce a „unaven dvorskou službou a veřejnými úřady uchyluje se do svého domu, aby v něm spočinul pokojně a bezpečně v panenském úně učeníých Múz a dny, kterých mu osud ještě dopřeje, zasvětil vlastní svobodě, svému klidu a svým zálibám“. Rodil se autor *Essajů*. Nyní ho od knih může vyhládat už jen jiná rozkoš nebo náštil povinnosti. Ta první se ozvala roku 1580: to se v červnu Montaigne vydal v průvodu dvou známých a služebnictva na cestu východní Francii, severním Švýcarskem, jižním Německem a Rakouskem, a do Itálie, kde setrval především v Římě až do listopadu následujícího roku. V italských lázních u Lukky jej stihl hlas panovníka: za jeho nepřítomnosti ho bordeauxští konšelé zvolili starostou města, sám král listem silně naléhal, aby vobu přijal, přál si, aby toto velmi významné město na velmi horké, náboženskou reformaci a tedy politickou diverzi prosláblé půdě zůstalo v rukou věrných kourtů. Ani měřané své volby ani král, Montaignův člen, svého nátlaku nelivovali. Starostovi Montaignovi byl proto po dvou letech novou vobou obnoven mandát na další dva roky, které byly horší předšlých, neboť ve Francii vzplála občanská válka a hugenoti se pokusili opakovat město. V posledních měsících Montaignova starostarství přepadla krajina a město strašlivá epidemie moru. Plných šest měsíců před nakažou autor *Essajů*, kterého úřad nezavazoval k rezidenci, přchal i s rodinou z místa na místo. Od roku